

שיטת אביי ורבא במלאכת הוצאה

ראשי פרקים

- א. הקדמה
- ב. שיטת רבא במלאכת הוצאה
 1. דין החזרת יד האדם
 2. מעמד יד האדם
 3. יצירת מקום פטור ברשות הרבים
 4. דין תשמיש על ידי הדחק
 5. דין המוציא בשגגה
 6. הצורך במקום הנחה ממשי
 7. הזורך לפי כלב או כבשן
- ג. שיטת אביי במלאכת הוצאה
 1. ההבדל בין עצירה לעמידה
 2. יצירת מקום פטור ברשות הרבים
 3. דין תשמיש על ידי הדחק
 4. הצורך בשימוש הרגיל
 5. דין המוציא בשגגה
 6. כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה
 7. דין מקומו ניכר
 8. דין גוד אחית מחיצתא
- ד. שיטת אביי ורבא ברשויות
 1. מעמד יד האדם
 2. תורי רשות הרבים
 3. דין כוורת
 4. המוציא שני חצאי גרוגרות בהעלם אחד לשתי רשויות
 5. הנחת חפץ ושינוי מעמד הרשות
- ה. סיכום

א. הקדמה

כאשר בוחנים אנו את מלאכת הוצאה במסכת שבת, עולים לנגד עינינו מספר תנאים ואמוראים החוזרים שוב ושוב. כאשר מעיינים בדבריהם, אנו רואים כי כל אחד בחן את מלאכת הוצאה לפי כללים קבועים מראש שנובעים מתפיסת ההלכה בעולמו הרוחני. במאמר זה בחרתי לעסוק במימרות אביי ורבא מכיוון שהם בעלי הפלוגתא הבולטים ביותר בנוגע למלאכת הוצאה.

מאמר זה אינו דן ביחס אביי ורבא לעקירה, העברה והנחה, אלא בראייתם של אביי ורבא את מלאכת הוצאה לאור חוט המחשבה עליו הם שוזרים את אמרותיהם. בהמשך נראה כי מחלוקת זו איננה נוגעת למלאכת הוצאה בלבד, אלא מושפעת ומשפיעה על ראיית ההלכה בעולמם הרוחני של אביי ורבא.

יש להדגיש כי הכיוון המוצע במאמר זה אינו כיוון מוכרח בכל הגמרות אלא ראייה כוללת בראי הגמרות כולן. מאליו מובן שישנם עוד כיוונים שניתן להציג בגמרות ספציפיות.

כאשר באים לבחון את מלאכת הוצאה יש לעשות זאת משתי זוויות:

1. מבחינת מעשה ההוצאה.
2. מבחינת הרשות אליה הוצא החפץ.

אביי ורבה מציגים במסכת שבת התייחסות למלאכת הוצאה, שלא מסתפקת בנתונים הטכניים היבשים, אלא מחייה את המלאכה, ועושה את מחשבת האדם ורצונותיו לחלק בלתי נפרד מחיוב המלאכה. לפי גישה זו ייתכנו מצבים בהם יימצאו כל הנתונים הטכניים לחיוב ואף על פי כן האדם העושה את המלאכה יהיה פטור, ולעומתם מצבים הפוכים בהם לא כל הנתונים הטכניים לחיוב יתקיימו ואף על פי כן האדם העושה את המלאכה יהיה חייב. כפי שנראה בהמשך, הם חולקים בנקודה אחת עקרונית: שייכותו והשפעתו של האדם ביחס לעולם ההלכה הן במישור של האדם העושה את המלאכה והן במישור התודעה האנושית המופשטת.

ב. שיטת רבא במלאכת הוצאה

בדרך כלל בוחנים את מלאכות שבת באמצעות גורמים כמו פעולה ותוצאה. לדעת רבא ישנו גורם נוסף במלאכת הוצאה הקשור לראייה האנושית הטבעית של המלאכה, כפי שנראה בהמשך.

1. דין החזרת יד האדם

הגמרא בדף ד ע"א מציגה את שאלת רבא מרב נחמן רבו:

...כדבעא מיניה רבא מרב נחמן: היתה ידו מלאה פרות והוציאה לחוץ – מהו להחזירה לאותה הצר?
אמר ליה: מותר.
לחצר אחרת מהו?
אמר ליה: אסור.
ומאי שנא?

לכי תיכול עליה כורא דמלחא¹; התם לא אתעבידא מחשבתו, הכא אתעבידא מחשבתו.

מתשובת רב נחמן לרבא ניתן לראות מוטיב, שבהמשך נראה כמוטיב המרכזי ביותר בכל מלאכת הוצאה בתפיסתו של רבא. מחשבת האדם, הסתכלות בעיניים אנושיות - האם היתה פה מלאכה או לא? האם נעשתה מחשבתו של האדם הפועל או לא?

2. מעמד יד האדם

בדפים ד ע"א - ה ע"א מנסה הגמרא למצוא הסבר מדוע עקירה (או הנחה) מידו של אדם נחשבת לעקירה (או הנחה) ממקום די על די טפחים. לבסוף הגמרא נדחקת להעמיד, שבמשנה מדובר בשוחה, גומא או ננס. על אוקימתות אלו מקשה רבא בחריפות:

איכפל תנא לאשמעינן כל הני?!

כתוצאה משאלה זו, הנובעת מהסירוב לקבל שבמקרים אלו עסק התנא של המשנה, מחדש רבא:

אלא אמר רבא: ידו של אדם חשובה לו כד' על ד'.

¹ רש"י מציג שני פירושים לביטוי זה: "בבדיחותא אהדר ליה (=בלשון מבודחת אמר לו - י"צ) - כשתמודד לי כור של מלח אומר לך טעמו של דבר. לישנא אחרינא: לכשתאכל עליה כור של מלח לא תוכל להשוותם זו לזו".

האדם מתחייב מפני שההסתכלות הטבעית על היד נותנת מעמד חשוב ליד כמקום ד' על ד'. מכיוון שהיד יכולה לבצע תפקוד של מקום ד' על ד'², ההסתכלות האנושית על היד נותנת לה חשיבות של מקום ד' על ד', ולכן חייב.

3. יצירת מקום פטור ברשות הרבים

אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא: לכינה זקופה ברשות הרבים וזרק וטח בפניה – חייב, על גבה פטור.

אביי ורבה דאמריו תרווייהו: והוא שגבוהה שלשה, דלא דרסי לה רבים, אבל היוזמי והיני אף על גב דלא גביהי שלשה.

(ו ע"א)

רב חסדא (רבו של רבא) מצייר במימרא זו את המצב שבו יכול להיווצר מקום פטור ברשות הרבים. לשיטתו, אם זרק וטח בפני לבינה זקופה ברשות הרבים (שהיא עצמה מקום פטור) – חייב, מכיוון שפני הלבינה הן כמו פני כותל³, שנחשב כאוויר רשות הרבים שיש בו מקום הנחה. אולם אם זרק וטח על גבה – פטור, מכיוון שזה כבר מקום בפני עצמו ויש לו נוכחות משלו ברשות הרבים. בעקבות דבריו, באים ומדגישים רבא ואביי תנאי הכרחי למקום פטור: "דלא דרסי לה רבים", דהיינו, שזה לא יהיה מקום תשמיש לרבים. אם הרבים לא מסתכלים על זה כעל מקום שלהם, אם הם לא מחשיבים את זה כמקום שבו הם יכולים לעבור, אז אוטומטית זה כבר לא מוגדר כרשות הרבים. לכן, כשזורק על גבי לבינה שגבוהה שלושה או על גבי קוצים – פטור, מכיוון שהאדם לא מחשיב מקומות אלו כמקומות שאפשר לעבור בהן.

4. דין תשמיש על ידי הדחק

אמר עולא: עמוד תשעה⁴ ברשות הרבים ורבים מכתפין עליו, וזרק ונח על גביו – חייב...
אמר ליה אביי לרב יוסף: גומא מאי? אמר ליה: וכן בגומא.
רבא אמר: בגומא לא. מאי מעמא? תשמיש עד ידי הדחק לא שמייה תשמיש.

(ח ע"א)

רבא משתמש כאן בעיקרון אותו ראינו בדבריו קודם, שכדי שהמקום ייחשב למקום בר חיוב, צריך שהרבים יראו בו מקום שאפשרי ונוח להשתמש או לעבור בו. כתוצאה מכך, מסיק רבא כי "תשמיש על ידי הדחק לא שמייה תשמיש". האדם הממוצע לא משתמש במקום זה שימוש שוטף, ולכן בעיני האדם זה לא מקום תשמיש.

² כדברי הרמב"ם בפירוש המשניות (פ"א מ"א, התרגום ע"פ מהדורת הרב קאפח): "והיסוד השלישי שלא יתחייב העוקר מרשות והניח ברשות שניה עד שיעקור ממקום שיש בו ד' על ד' ויניח במקום שיש בו ד' על ד' או יותר מכך, לפי שכל פחות משיעור זה לא ינוחו בו הדברים המונחים שם ולא ישארו עליו אלא אם היו דברים קטנים, וכיון שביד האדם נחים דברים גדולי הכמות ונשארים עליה כמו שנשארים הדברים הקטנים מחמת יכולת הכפיפה והפשיטה והתפיסה שיש לה לפיכך נחשבת כמקום שיש בו ד' על ד', ומי שהניח חפץ ביד האדם כאילו הניחו בקרקע המקום שבו אותו אדם".

³ דין פני כותל מוזכר בגמרא בדף ז ע"ב: "יתנן: הזורק ד' אמות בכותל – למעלה מי' כזורק באויר, למטה מי' טפחים כזורק בארץ..." (עיין שם).

⁴ כלומר: בגובה תשעה טפחים.

5. דין המוציא בשגגה

נתכוון לזרוק שתיים זורק ארבע - רבא אמר: פטור, אביי אמר: חייב...
כסבור רשות היחיד ונמצאת רשות הרבים - רבא אמר: פטור, ואביי אמר: חייב.

(עג ע"א)

רבא לוקח פה את העיקרון אותו הציב לו רב נחמן רבו - האם נעשתה מחשבתו או לא, ובוחר בעזרתו את המקרים הללו. האדם התכוון לזרוק שתיים ובטעות זרק ארבע - לא בזה הוא רצה! רבא פטר מכיוון שלא לזה הוא התכוון. הוא התכוון לעשות מעשה מותר ויצא מתחת ידיו, ללא כוונה, מעשה אסור.

6. הצורך במקום הנחה ממשי

אמר רבא: פשיטא לי - מים על גבי מים היינו הנחתן, כלי על גבי מים לאו היינו הנחתן⁵.

(צט ע"ב)

אנו רואים שרבא דורש כאן מוטיב נוסף. הוא דורש שההנחה תהיה במקום שבעיטני האדם נחשב למקום הנחה אמין, שהאדם הממוצע יסתכל על המקום כעל מקום הנחה ממשי וודאי. "כלי על גבי מים לאו היינו הנחתו" מכיוון שאין פה מקום ד' על ד' ממשי ואמין אלא הנחה על גבי משהו נוזלי ומעורפל ולא על משהו מוצק וודאי.

מתוך שני מקרים קיצוניים ופשוטים אלו מציג רבא מקרה ביניים ושואל:

בעי רבא: אגוז בכלי וכלי צף על גבי מים, מהו? מי אמרינן בתר אגוז אולינן והא נייה, או דילמא בתר כלי אולינן, והא לא נייה? תיקו.

(ק ע"א)

רבא שואל: מה בעצם גובר פה - המוצק או הנוזל? הודאי או הערטילאי? האם אנו מסתכלים על הכלי שהאגוז מצוי בתוכו שהוא מוצק ובר הנחה, או שאנו מסתכלים על כך שהאגוז עדיין מעורער ולא יציב, מכיוון שהכלי בו הוא נמצא צף על גבי מים.

7. חזורק לפי כלב או כבשן

אמר רבא: זרק ונחה בפי הכלב או בפי הכבשן - חייב.

(קב ע"א)

כאן רבא מדגיש ביתר שאת את חשיבות מחשבת האדם, שבניגוד למקרה המוצג במשנה (פ"יא מ"ו): "קלטה אחר, קלטה כלב או שנשרפה פטור", במקרה הנוכחי, כשנחה בפי הכלב או בפי הכבשן - חייב, כיוון שזו היתה כוונתו. את הנקודה הזו אפשר לראות מהבדלי הלשון שבין דברי רבא לבין דברי המשנה:

דברי המשנה: **קלטה** כלב או שנשרפה - פטור.

דברי רבא: **נחה** בפי הכלב או בפי הכבשן - חייב.

⁵ בסוגיה המקבילה בדף ה ע"ב מופיע: "הנחתו", וכן נראה.

⁶ בסוגיה המקבילה בדף ה ע"ב נוסף כאן: "דנייד".

"נשרפה", בדומה ל"קלטה", מתאר מצב שסוף הפעולה נעשה שלא מדעתו. לעומת זאת, בדברי רבא, "נחה", מתאר מצב בו סוף הפעולה נעשה כרצון האדם. כך גם "נחה) בפי כבשן" מתאר סיטואציה בה החפץ נוחת כרצונו של הזורק. הכבשן היה שם תמיד והזורק כיוון אליו את החפץ, בניגוד למשנה שמתארת מצב של "נשרפה", מעין אונס לא צפוי שאירע באוויר.

הגמרא בהמשך שם עומדת על נקודה זו ומבדילה בין דברי רבא ודברי המשנה :

התם דלא מכיון, הכא דקא מכיון...

כיוון דקא מיכוון - מחשבתו משייא ליה מקום.

למעשה, רבא מגיב לדברי המשנה ומשלים את התמונה שלה.

סיכום

ראינו שרבא לוקח שני מוטיבים ובוחר בעזרתם את מלאכת הוצאה :

1. הסתכלות על המלאכה בעיניים אנושיות, הן מבחינת התודעה האנושית בכלל והן מבחינת תודעתו הספציפית של הפרט ברגע המעשה.

2. הסתכלות על המקום בעיניים אנושיות - הן מבחינת המעמד של המקום והן מבחינת ממשותו.

שני מוטיבים אלה הינם היבטים שונים של אותה נקודה : ישנו משהו במלאכת הוצאה שהוא מעבר לעקירה/העברה/הנחה, שהוא מעבר לנתונים הטכניים היבשים. יש משהו חי במלאכת הוצאה. מאותו משהו חי ישנה השלכה לתפיסת איסורי שבת בפרט וההלכה בכלל. ההלכה איננה גוף מת אלא היא גוף חי ודינמי, שמתחשב בתודעה האנושית ואף במודעות של הפרט עצמו ברגע הפעולה, ולא מתנהל רק ע"פ קטיגוריות כלליות מופשטות, שאין להן זיקה לאדם ולמחשבתו.⁷

⁷ עד כאן הבאתי שבע מימרות של רבא בהן מוצגת ראייתו את מלאכת הוצאה בצורה שלדעתי לא משתמעת לשני פנים. במסכת שבת בנושא זה ישנן עוד ארבע מימרות של רבא אשר ייתכן כי יש להן פירושים אחרים, אך לאור שבע המימרות אותן הצגתי אני חושב כי הקו אותו ראינו הינו הפירוש הנכון גם בארבע מימרות אלו.

א. דין המעביר ארבע אמות ברשות הרבים (ח ע"ב):

"...דאמר רבא: המעביר חפץ מתחילת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים, אע"פ שהעבירו דרך עליו - חייב".

רבא מחדש כאן, שאפילו אדם שהעביר מעל לראשו באוויר מקום פטור (דהיינו מעל עשרה טפחים), חייב משום מעביר ארבע אמות ברשות הרבים. בהסתכלות האנושית הפשוטה היתה פה העברה ברשות הרבים מכיוון שהוא העביר את החפץ בדרך העברה (מה שאין כן, לדוגמה, אם מעביר את החפץ על ראשו או על כתפו, שאז אמנם היתה העברה אבל היא לא היתה העברה רגילה ונורמלית בהסתכלות האנושית).

ב. דין המוציא לחצאין (פ ע"א):

"ואמר רבא: הוציא חצי גרוגרת אחת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת אחת והניחה, ראשונה נעשה כמי שקלטה [כלב] או שנשרפה ופטור. ואמאי? הא מנחה! הכי קאמר: ואם קדם והגביה ראשונה קודם הנחת שנייה נעשית ראשונה כמי שנקלטה או שנשרפה ופטור. ואמר רבא: הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה - חייב. ואמאי? הא לא נח! כגון שהעבירה תוך שלשה. והאמר רבא: תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משהו! לא קשיא: כאן בזורק, כאן במעביר".

הסיבה שלפי רבא (ע"פ הסבר הסתמא דגמרא) במקרה הראשון פטור ואילו במקרה השני חייב היא, שבמקרה הראשון האדם קדם והגביה את חצי הגרוגרת הראשונה ובכך גילה דעתו ששני חצאי הגרוגרות הם גופים נפרדים, שלאחד מהם היתה עקירה, הנחה ועקירה ואילו לשני היתה עקירה והנחה בלבד. ההנחה של החצי השני לא יכולה לחבר את שני החצאים, מכיוון שהיתה עקירה שחוצצת באמצע. לעומת זאת, במקרה השני, האדם לא גילה דעתו ששם שני גופים נפרדים. ברגע שהוא העביר את החצי השני מעל לחצי הראשון, בתוך שלושה טפחים, החצאים מתחברים, מכיוון שבתוך שלושה, חל דין לבד והכל נחשב גוף

ג. שיטת אביי במלאכת הוצאה

ראינו שלרבה ישנם שני גורמים המשפיעים על עולם ההלכה ומושפעים ממנו - התודעה האנושית הכללית ותודעת האדם הפועל את הפעולה. אנו נראה שלאביי ישנה התייחסות שונה לעולם ההלכה, המסכימה עם מוטיב התודעה האנושית הכללית ודוחה את מוטיב תודעת האדם הפועל את הפעולה.

1. ההבדל בין עצירה לעמידה

אמר עולא: עמוד תשעה ברשות הרבים ורכים מכתפין עליו, וזרק ונח על נביו - חייב...
אמר ליה אביי לרב יוסף: גומא מאי? אמר ליה: וכן בגומא.
רבא אמר: בגומא לא. מאי טעמא? תשמיש עד ידי הדחק לא שמייה תשמיש.

(ח ע"א)

אביי שואל: מה הדין בגומא? האם תשמיש על ידי הדחק נחשב לתשמיש או לא? מהו הפרמטר המגדיר מקום חיוב? רב יוסף רבו עונה לו, שהפרמטר המגדיר מקום חיוב הוא התודעה האנושית הכללית. לאדם הפועל את הפעולה אין משקל בעולם ההלכה. התודעה האנושית הכללית היא ורק היא קובעת לחיוב או לפטור. כאן, בגומא, מכיוון שבתודעה האנושית הכללית, בעיני האדם הממוצע, המקום נחשב כניתן לשימוש - חיוב.

2. יצירת מקום פטור ברשות הרבים

אמר רבי אבין אמר רבי אלעאי אמר רבי יוחנן: היה טעון אוכלין ומשקין ונכנס ויוצא כל היום כולו - אינו חייב עד שיעמוד.
אמר אביי: והוא שעמד לפוש. ממאי? מדאמר מר: תוך ארבע אמות עמד לפוש פטור לכתף חייב, חוץ לארבע אמות עמד לפוש חייב לכתף פטור.

(ה ע"ב)

אחד (ייתכן כי ההסבר לדין לבדו הוא, שבהסתכלות בעיניים אנושיות, כל שלושה טפחים מעל לקרקע עדיין נחשבים מהקרקע - ראה הרחבה בהערה 10).

ג. דין אגד כלי:

ביחס לדברי המשנה (פ"י מ"ב): "קופה שהיא מלאה פירות ונתנה על אסקופה החיצונה, אף על פי שרוב פירות מבחוץ - פטור, עד שיוציא את כל הקופה", אומרת הגמרא (צב ע"א):

"...וכן אמר רבא: לא שנו אלא בקופה מלאה קישואין ודלועין, אבל מלאה חרדל - חייב. אלמא קסבר: אגד כלי לא שמייה אגד! אביי אמר: אפילו מלאה חרדל - פטור. אלמא קסבר אגד כלי שמייה אגד! קס אביי בשיטתיה דרבא, קס רבא בשיטתיה דאביי".

למסקנת הגמרא (ע"פ הסבר הסתמא דגמרא), רבא אומר שאגד כלי נתפס כאגד, ואילו אביי אומר שאגד כלי לא נתפס כאגד. זה בהמשך לשיטתו העקבית של רבא, כפי שראינו עד עכשיו, בה הוא מסתכל על האדם הפועל את הפעולה, האם מבחינתו היתה כאן פעולת הוצאה או לא, ומכיוון שכאן מבחינתו בוצעה הוצאה - חייב.

ד. דין המעביר ארבע אמות ברשות הרבים לסירוגין:

הגמרא בדף קב ע"א אומרת בעניין העברת ד' אמות ברה"ר:

"שתי אמות בשוגג שתי אמות במזיד שתי אמות בשוגג, רבה אמר: פטור, רבא אמר: חייב".

רבא מציג כאן את העיקרון שלמד מרב נחמן רבו ומיישם אותו לא רק לקולא, כמו שראינו עד עכשיו, אלא גם לחומרא. במקרה שלנו, כיוון שגילה דעתו שהוא חפץ בהעברה של החפץ, אפילו שזו העברה של איסור, הוא חייב.

אביי משתמש פה בעיקרון אותו הציב לו רב יוסף רבו, ואומר שלא די בזה שהאדם מפסיק ללכת, אלא האדם צריך לעשות עצירה כזו שבתודעה האנושית תיחשב כעצירה. מכיוון שבתודעה האנושית הפסקה על מנת להיטיב את המשא (עמידה) אינה נחשבת לעצירה - פטור, ואילו הפסקה על מנת לנוח נחשבת כעצירה ולכן חייב.

3. דין תשמיש על ידי הדחק

אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא: לבינה זקופה ברשות הרבים וזרק וטח בפניה - חייב, על גבה - פטור.
אביי ורבא דאמרי תרווייהו: והוא שנבוהה שלשה, דלא דרסי לה רבים, אבל היוזמי והיגני אף על גב דלא גביהי שלשה.

(ז ע"ב)

אביי אומר כאן שצריך מקום שאינו נגיש לרבים מכיוון שהמערכת של מלאכת הוצאה אינה כוללת רק עקירה, העברה והנחה, אלא גם דורשת שהעקירה וההנחה יהיו מעל גבי מקום המיועד לכך. מקום שאינו נגיש לרבים אינו נחשב למקום עקירה/הנחה מכיוון שבעיני הרבים הוא מקום שאינו ראוי לשימוש.

4. הצורך בשימוש הרגיל

...דתניא: לא יצא החייט במחטו התחובה לו בבגדו ולא נגר בקיסם שבאזנו ולא טורק במשיחה שבאזנו ולא גרדי באירא שבאזנו ולא צבע בדוגמא שבצוארו ולא שולחני בדינר שבאזנו, ואם יצא - פטור אבל אסור, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אומן דרך אומנותו - חייב, ושאר כל אדם - פטור.
תני חדא: לא יצא הזב בכיסו, ואם יצא - פטור אבל אסור. ותניא אידך: לא יצא, ואם יצא - חייב חטאת.
אמר רב יוסף: לא קשיא - הא רבי מאיר, הא רבי יהודה.
אמר ליה אביי: אימור דשמעת ליה לרבי מאיר במידי דלאו היינו אורחיה, במידי דהיינו אורחיה מי שמעת ליה?

(יא ע"ב)

רב יוסף תירץ את הסתירה בין הברייתות כמחלוקת תנאית. אביי בא ושואל אותו: גם לשיטתך שהמערכת קודמת לאדם, שהאדם הינו פרט במערכת, בכל זאת ישנם כללים לפיהם המערכת נקבעת. גם המערכת כפופה למשהו. היא אינה כפופה לאדם ספציפי אלא להתנהגות אנושית כללית. ולכן "במידי דהיינו אורחיה", שזה הנורמה, גם לרבי מאיר יהיה חייב, ומה שפטור אבל אסור זה בדבר שהוא לא הנורמה, אפילו שהאדם המסויים הזה רגיל לנהוג כך, מכיוון שזו לא ההנהגה הכללית פטור. בזב, שזו הצורה הטבעית ביותר לשאת את הכיס, גם לרבי מאיר יהיה חייב.

5. דין המוציא בשגגה

נתכוון לזרוק שתיים וזרק ארבע – רבא אמר: פטור, אביי אמר: חייב...
כסבור רשות היחיד ונמצא רשות הרבים – רבא אמר: פטור, ואביי אמר: חייב...

(ענ ע"א)

כאן מודגשת גישת אביי למלאכת הוצאה בצורה חריפה ביותר. אביי אומר כאן שאין משמעות לרצונו של האדם. התוצאה שנוצרה היא בלבד חשובה. הגורם לחיוב הינו המעשה, ללא שום קשר לרצונו המקורי של האיש הפועל.

6. כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה

המצניע לזרע ולדונמא ולרפואה והוציאו בשבת – חייב בכל שהוא, וכל אדם אין חייב עליו אלא כשיעורו. חזר והכניסו – אינו חייב אלא כשיעורו.

(פ"י מ"א)

על דברי משנה זו אומרת הגמרא:

אמר אביי: הכא במאי עסקינן? כגון שהצניעו ושכח למה הצניעו והשתא קא מפיק ליה סתמא. מהו דתימא בטולי בטלה מחשבתו, קא משמע לן כל העושה⁸ על דעת ראשונה הוא עושה.

(צ ע"ב – צא ע"א)

אביי בוחן פה את המשנה בעזרת העיקרון שראינו שמנחה אותו עד עכשיו - המערכת איננה מושפעת מהאדם הפועל את הפעולה אלא מההנהגה הכללית של האדם. האדם הממוצע כשהוא פועל - על דעת ראשונה הוא פועל, אפילו שהאדם הספציפי בו דנה המשנה אינו מודע לדעת הראשונה שלו בשעה בה הוא פועל את הפעולה.

7. דין מקומו ניכר

חזר והכניסו אינו חייב אלא כשעורו – פשיטא! אמר אביי: הכא במאי עסקינן? כגון שזרקו לאוצר ומקומו ניכר, מהו דתימא כיוון דמקומו ניכר במילתיה קמיתא קאי, קא משמע לן מדזרקה לאוצר בטולי בטליה.

(צא ע"ב)

גם כאן, בדומה למימרא הקודמת, אנו רואים שאביי בוחן את מלאכת הוצאה בעזרת ההסתכלות על הנורמה, על המציאות הכללית, ולא על המציאות הפרטית של האדם העושה את המלאכה. העובדה שמקומו ניכר אינה משנה, מכיוון שברגע שהאדם הממוצע זורק חפץ לאוצר הוא מגלה את דעתו שאין הבדל בשבילו בין חפץ זה לשאר החפצים שבאוצר. לכן, לא משנה שבמקרה הספציפי שלפנינו מקומו ניכר, לא המקרה הפרטי קובע אלא המקרה הכללי קובע.

⁸ אביי אומר כל העושה ולא כל המוציא אפילו שזהו המקרה בו הוא דן. נקודה זו מוכיחה לדעתי, כי גישה זו איננה נכונה רק במלאכת הוצאה בדעת אביי, אלא היא נכונה גם בראיית אביי את עולם ההלכה בכלל.

8. דין גוד אחית מחיצתא

...מתקיף לה רב נחמן: ולימא גוד אחית מחיצתא?...
 ...מתקיף לה רב יוסף: ולא שמיעא להו להא דאמר רב יהודה אמר רב ומטו בה משמיה
 דרבי חייה ותני עלה והכמים פומריין?
 אמר ליה אב"י: ואת לא תסכרא?! והתניא: עמוד ברשות הרבים נבזה עשרה ורחב ארבעה
 ואין בעיקרו ארבעה ויש בקצר שלו שלושה זרק ונח על נביו - חייב, אלמא אמרינן גוד
 אחית מחיצתא, הכא נמי גוד אחית מחיצתא!

(קא ע"א)

אב"י שואל את רב יוסף איך הוא יכול להגיד שלא אומרים פה "גוד אחית מחיצתא"⁹, והרי לפי ההסתכלות של רב יוסף על המערכת ועל הדרך בה נקבעת המערכת חייבים להגיד "גוד אחית מחיצתא", מכיוון ש"גוד אחית מחיצתא" הינו דין הנובע מהסתכלות הכלל על אובייקט מסויים, ובמקרה שאב"י מביא, רואים את המידות העליונות של העמוד כאילו הן מגיעות עד לקרקע, מכיוון שההסתכלות של האדם הממוצע על עמוד זה היא כאילו שיש בעיקרו של עמוד זה ארבעה¹⁰.

⁹ דין "גוד אחית מחיצתא" הינו דין לפיו רואים חפץ מסויים כאילו הוא משוך ומגיע עד לרצפה. כתוצאה מראייה זו נובעים דינים מסויים, ולמשל: דין נעץ קנה ברשות הרבים ובראשו טרסקל, אם זרק ונח על גביו - חייב (עיין שבת ה ע"א).

¹⁰ דין זה נראה לכאורה מנותק מהמציאות, "פיקציה" של חכמים, אני מציג כאן הסתכלות אחרת על דין "גוד אחית מחיצתא" שאינה מנותקת מהמציאות אלא יונקת ממנה. אוכיח נקודה זו לאור דברי אב"י בדין "גוד אחית" ו"גוד אסיק" בשי"ס, אך אני סבור שנקודה זו נכונה לא רק בראיית אב"י את דין "גוד אחית" ו"גוד אסיק", אלא גם בראיית שאר האמוראים את דין זה.

דין זה מוזכר בדברי אב"י פעמיים (מלבד גמרתנו, כמובן):

א. הגמרא בעירובין (פו ע"א) אומרת: "אמר ליה אב"י: ודילמא לא היא! עד כאן לא קאמר רבי יהודה אלא דאמר גוד אחית מחיצתא, אבל כוף וגוד - לא". בגמרא זו אב"י מוכן לקבל מציאות של גוד בפני עצמו ואולי גם של כוף בפני עצמו, אבל אינו מוכן לקבל מצב בו כוף וגוד מתחברים יחד. בעיני האדם בראייה האנושית כל דין בפני עצמו הוא הגיוני, הוא ההסתכלות הטבעית על המקרה (רואים את המחיצות כאילו הן עולות/יורדות או זזות מעל לכל כיוון שהוא), אבל בהסתכלות טבעית בעיני האדם אי אפשר לחבר את שני הדינים במקרה אחד - מכיוון שהאדם הממוצע אינו רואה את המחיצות כאילו שהן הולכות לשני כיוונים גם למעלה וגם הצידה. בתודעה האנושית קיים או זה או זה, אבל אין אפשרות של שניהם ביחד.

ב. הגמרא בסוכה (ד ע"ב) אומרת: "היתה גבוהה מעשרים אמה ובנה בה עמוד שהוא גבוה עשרה טפחים ויש בו הכשר סוכה, סבר אב"י למימר גוד אסיק מחיצתא. אמר ליה רבא: בעינן מחיצות הניכרות וליכא". ייתכן שגמרא זו הינה השורש להסתכלות אב"י על דין גוד אסיק. הגמרא פה מציינת שאין מחלוקת בין רבא לאב"י, אלא אב"י סבר שהמקרה בו הגמרא דנה תואם לדין גוד אסיק, ורבא דחה את דבריו ואמר שמקרה זה אינו עומד בקריטריונים של דין זה מפני שבמקרה זה אין מחיצות הניכרות (על פי תוס' ד ע"ב ד"ה סבר אב"י למימר גוד אסיק מחיצתא). רבא מציב פה קריטריון של מחיצות ניכרות מפני שרק אם יש מחיצות ניכרות אזי הסתכלות האדם על המחיצות היא כאילו שהמחיצות עולות למעלה עד לסכך, ואז הסתכלות האדם הטבעית היא כאילו שיש פה סוכה - מכיוון שיש מחיצות יש הכשר סוכה (7 על 7 טפחים) ויש סכך ולכן יש פה סוכה. לעומת זאת, כאשר אין מחיצות ניכרות, הסתכלות האדם על המקרה משתנה מן הקצה אל הקצה. בהסתכלות האדם הטבעית אין שום קשר בין העמוד לבין מה שמעליו.

ברצוני לציין כי ראייה זו שגוד אחית וגוד אסיק פועלים מתוך התודעה האנושית, נכונה לדעתי בעוד שורה של דינים שלכאורה הם מנותקים מהמציאות, כגון: לבד, דופן עקומה, פי תקרה יורד וסותם, קלוטה כמי שהונחה דמ"א, מהלך כעומד דמי, ביתא כמאן דמליא דמי, ארעא סמיכתא, דיומדין, פסי בראות ועוד, ואכמ"ל.

סיכום

ראינו שאביי לקח עיקרון שהתווה לו רב יוסף רבו ובעזרתו בחן את כל מלאכת הוצאה. לדעת אביי ישנה המערכת הכללית של מלאכת הוצאה בה לאדם הפרטי אין זכות נגיעה, אין לו בה שייכות, בו בזמן שהמערכת עצמה מושפעת מיחס האדם כהתנהגות אנושית כללית למלאכת הוצאה¹¹.

ד. שיטת אביי ורבא ברשויות

1. מעמד יד האדם

אמר אביי: פשיטא לי – ידו של אדם אינה לא כרשות הרבים ולא כרשות היחיד. כרשות הרבים לא דמיא מידו דעני, כרשות היחיד לא דמיא מידו דבעל הבית. בעי אביי: ידו של אדם מהו שתעשה ככרמלית, מי קנסיה רבנן לאהדורי לגביה או לא?... ואיבעית אימא: לעולם לא קנסו, ולא קשיא: כאן לאותה חצר, כאן לחצר אחרת. כדבעא מיניה רבא מרב נחמן: היתה ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ – מהו להחזירה לאותה חצר? אמר ליה: מותר. לחצר אחרת מהו? אמר ליה: אסור. ומאי שנא? לכי תיכול עלה כורא דמילחא; התם לא איתעבידא מחשבתו, הכא איתעבידא מחשבתו.

(ג ע"ב – ד ע"א)

בדף ה ע"א מסיק רבא מדברי התנא במשנה כי ליד האדם יש מעמד מיוחד עצמאי משלה, וכתוצאה מכך אומר הוא: "ידו של אדם חשובה לו כדי על ד"י". אביי גם מזהה שיש משהו מיוחד ביחס ליד האדם במשנה אך הוא אינו מתיר לעצמו לחדש חידוש כל כך גדול, אלא פשוט מציב את העובדות: "ידו של אדם אינה לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים", ואיתן הוא מנסה להתמודד - "בעי אביי...". למסקנת הגמרא, שאלתו של אביי מקבילה לשאלתו של רבא מרב נחמן ותשובתו של רב נחמן עונה גם לשאלתו של אביי, שמחשבת האדם, ראיית המלאכה בעיניים אנושיות, היא היא הקובעת את החיוב. כלומר: אם האדם מחזיר את ידו לאותה חצר

¹¹ עד כאן הבאתי שמונה מימרות של אביי בהן מוצגת ראייתו את מלאכת הוצאה בצורה שלא משתמעת לשני פנים. במסכת שבת ישנן עוד שתי מימרות של אביי בנושא זה שייתכן כי ישנם אופנים אחרים להסביר אותן, אך לאור שמונת המימרות אותן הצגתי, אני מאמין כי הקו אותו ראינו הינו הפירוש הנכון גם במימרות אלו.

1. דין אגד כלי (צב ע"א):

"...וכן אמר רבא: לא שנו אלא בקופה מלאה קישואין ודלועין, אבל מלאה חרדל - חייב... אביי אמר: אפילו מלאה חרדל - פטור. קם אביי בשיטתיה דרבא, קם רבא בשיטתיה דאביי".

למסקנת הגמרא אביי אומר שמשנתנו מדברת על קופה מלאה קישואין ודלועין אבל מלאה חרדל חייב. אביי מסתכל על המקרה שהיה - האם היתה בו הוצאה או לא? מבחינת המעשה היתה הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, היה חרדל שיצא החוצה ויש לו מעמד בזכות עצמו, הוא לא קשור לשאר הגרגרים שנשארו ברשות היחיד. לכן מבחינת המערכת הכללית של מלאכת הוצאה היתה פה הוצאה.

2. דין בור ברשות הרבים מליאה פירות או מים (ק ע"א):

"ויאמר אביי: בור ברשות הרבים עמוקה עשרה ורחבה ארבעה מלאה מים וזרק לתוכה - חייב, מלאה פירות וזרק לתוכה - פטור. מאי טעמא? מים לא מבטלי מחיצתא, פירות מבטלי מחיצתא".

ההבדל בין פירות למים הוא, שמבחינה מציאותית ברגע שאדם מניח חפץ על המים הוא שוקע ובסופו של דבר נח על הקרקע, ואילו כשאדם מניח חפץ על פירות - החפץ נח על הפירות והוא מנותק לחלוטין מהקרקע. לכן, מבחינת ההסתכלות הכללית של האדם, למים אין מעמד עצמאי מספיק כדי לבוא ולבטל מחיצה, לבטל מקום חיוב, ולכן אם אדם מניח חפץ על מים - חייב. לפירות, לעומת זאת, יש מעמד בפני עצמו, הם דבר שיכול לשים כמקום נוחה, ולכן הם מבטלים את המחיצה, את מקום החיוב, ופטור.

ממנה הוא הוציא את החפץ, לא קנסו את ידו שתיעשה ככרמלית ופטור מכיוון שלא התבצעה מחשבתו. אולם אם האדם מניח את החפץ בחצר אחרת, קנסו את ידו שתיעשה ככרמלית וחייב מכיוון שהתבצעה מחשבתו.

2. חורי רשות הרבים

גופא, אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב: בית שאין תוכו עשרה וקריו משלימו לעשרה – על גגו מותר לטלטל בכלו, בתוכו אין מטלטלין בו אלא כארבע אמות. אמר אביי: ואם הקק בו ד' על ד' והשלימו לעשרה – מותר לטלטל בכלו. מאי טעמא? הוי חורי רשות היחיד, וחורי רשות היחיד כרשות היחיד דמו. דאיתמר: חורי רשות היחיד כרשות היחיד דמו, חורי רשות הרבים – אביי אומר: כרשות¹² הרבים דמו, ורבא אומר: לאו כרשות הרבים דמו.

(ז ע"ב)

הן רבא והן אביי מסתכלים על מקרה זה מנקודת המבט של התודעה האנושית. מחלוקתם היא בהסתכלות על חורי רשות הרבים - רבא מסתכל על המעשה ואילו אביי מסתכל על היכולת. כלומר: רבא מסתכל על כך שהמקום לא נמצא בשימוש שוטף, ואילו אביי מסתכל על כך שהאדם הממוצע רואה את המקום כניתן לשימוש בעת הצורך¹³.

3. דין כוורת

אמר אביי: זרק כוורת לרשות הרבים גבוהה עשרה ואינה רחבה ששה¹⁴ – חייב, רחבה ששה – פטור. רבא אמר: אפילו אינה רחבה ששה – פטור. מאי טעמא? אי אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה.

(ח ע"א)

גם אביי וגם רבא בוחנים את המקרה הזה מבחינת התודעה האנושית. ההבדל ביניהם הוא שהם ניגשים למקרה מזוויות ראייה שונות. אביי בוחן מהו האובייקט שזרק - האם הוא חפץ או רשות, אם הוא חפץ - חייב, ואם הוא רשות - פטור. רבא, לעומת זאת, ניגש למקרה מזווית אחרת. רבא מסתכל על מקום ההנחה ביחס לחפץ - האם כל החפץ נחת בתוך רשות הרבים או שהיה חלק ממנו שלא נמצא בתחום רשות הרבים אלא במקום פטור. במקרה שמוצג בגמרא רבא אומר ש"אי אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה". מכיוון שלא כל החפץ נחת ברשות הרבים אלא היו קרומיות של קנה שנמשכו למעלה מעשרה - פטור.

¹² יש מקום לדון האם האות כ של המילה כרשות היא כ הדמיון או כ השוויון. כלומר: האם חורי רשות הרבים הם רשות הרבים ממש, או שהם במעמד ביניים, שהם יותר מכרמלית אבל עדיין פחות מרשות הרבים.

¹³ מחלוקת זו באה לידי ביטוי גם במחלוקת אביי ורבא בדין תשמיש על ידי הדחק - עיין לעיל עמוד 165 ועמוד 169.

¹⁴ הצורך בקוטר ששה טפחים נובע מהצורך במקום הנחה בעל ד' על ד' טפחים (עיגול בקוטר ששה טפחים מכיל בתוכו ריבוע בעל צלעות בנות ארבעה טפחים). הזורך רשות פטור מכיוון שכל ט"ל מלאכות נלמדות ממשכן (שבת מט ע"ב), והמצואות במשכן היתה שהיו זורקין מחטיהן זה לזה, כלומר: היו זורקים חפצים ולא רשויות (על פי רש"י ח ע"א ד"ה גבוהה עשרה וד"ה רחבה ששה פטור).

4. המוציא שני חצאי גרונרות בהעלם אחד לשתי רשויות

תנו רבנן: הוציא חצי גרונרת וחזר והוציא חצי גרונרת, בהעלם אחד - חייב, בשתי העלמות - פטור. רבי יוסי אומר: בהעלם אחד לרשות אחד - חייב, לשתי רשויות - פטור. אמר רבה: והוא שיש חיוב חטאת ביניהם, אבל כרמלית - לא. אביי אומר: אפילו ברמלית, אבל פיסלא¹⁵ לא. ורבא אומר: אפילו פיסלא. ואזדא רבא לטעמיה, דאמר רבא: רשות שבת כרשות גיטין דמאי¹⁶.

(פ ע"א)

רבה, אביי ורבא מסכימים כי התודעה האנושית מחייבת, שאם ישנו תחום שמפריד בין רשות הרבים זו לרשות הרבים לרשות הרבים חבירתה, אדם שהוציא חפץ בהעלם אחד לשתי רשויות יהיה פטור, מכיוון שאין זיקה ביניהן. הם חולקים מהו הדבר שיכול לשמש כחוצץ בין הרשויות. רבה סובר שיש שתי רשויות מרכזיות לשבת - רשות היחיד ורשות הרבים¹⁷, וכדי ליצור מצב של פטור האדם צריך שהתחום שמפריד בין שתי הרשויות יהיה בעל מעמד עוצמתי עצמאי מצד עצמו (ללא "עזרה" של חכמים). אביי סובר שכדי ליצור חציצה אין צורך ברשות מדאורייתא דווקא, אלא כל רשות מהווה חציצה מפני שהיא רשות, ועקב כך יש לה מעמד בפני עצמה. רבא, בניגוד לרבה ואביי, אינו דורש נוכחות של רשות כלל, אלא מסתפק אפילו בנוכחות של דבר שיש לו רושם בין שתי הרשויות.

5. הנחת חפץ ושינוי מעמד הרשות

בעי רבי יוחנן: בור תשעה ועקר ממנה חוליא והשלימה לעשרה, מהו? עקירת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו - ומיחייב, או לא מיחייב? ואם תימצי לומר: כיון דלא הוי מחיצה עשרה מעיקרא - לא מיחייב, בור עשרה ונתן לתוכה חוליא ומיעטה, מהו? הנחת חפץ וסילוק מחיצה בהדי הדדי קאתו - מיחייב, או לא מיחייב? תיפשוט ליה מדידיה, דתנן: הזורק ארבע אמות בכותל, למעלה מעשרה טפחים - כזורק באויר, למטה מעשרה - כזורק בארץ. והזורק בארץ ארבע אמות - חייב. והוינן בה: והא לא נח! ואמר רבי יוחנן: בדבילה שמינה שנינו. ואמאי? הא קא ממעט מארבע אמות! - התם לא מבטל ליה, הכא מבטל ליה.

בעי רבא: זרק דף ונח על גבי יתדות, מהו?

מאי קמיבעיא ליה? הנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו? היינו דרבי יוחנן?

¹⁵ פיסלא - עץ שוכב לרחבו של רשות הרבים וממלא כל רחבו (רש"י במקום).

¹⁶ "רשות שבת כרשות גיטין דמאי" - במסכת גיטין (עז ע"א) מובא מקרה בו אדם הקנה לאשתו את חצרו, זרק גט לתוכה והגט נפל על הפיסלא. הגמרא קובעת כי אשה זו אינה מגורשת, מכיוון שהפיסלא הינו מקום בפני עצמו - נפרד מהחצר, והוא הקנה לה את החצר ולא את הפיסלא. רבא קובע, ש"רשות שבת כרשות גיטין דמאי", כלומר: כמו שפיסלא מהווה רשות נפרדת לעניין גיטין, כך הוא מהווה רשות נפרדת לעניין שבת (על פי הרשב"ם בבא בתרא נו ע"א ד"ה כרשות לגיטין דמי).

¹⁷ כגישת התוספתא שבת פ"א ה"א (מהדורת ליברמן): "ארבע רשויות: רשות היחיד ורשות הרבים. אי זהו רשות היחיד? חריץ שעמוק עשרה ורחב ארבעה, וכן גדר שגובה עשרה ורחב ארבעה - זהו רשות היחיד גמורה...". התוספתא אומרת שישנן ארבע רשויות, ומביאה רק שתיים (עין ר"ש ליברמן בספרו "התוספתא כפשוטה" עמודים 1-4 ליישוב קושיא זו).

כי קמיבעיא ליה לרבה – כגון דזרק דף וחפץ על גביו, מאי? כיון דבהדי הדדי קאתו – בהנחת חפץ ועשיית מחיצה דמי, או דילמא כיון דלא אפשר דלא מידלא פורתא והדר נייה – כעשיית מחיצה והנחת חפץ דמי? – תיקו.

(צט ע"כ)

אמר אביי: בור ברשות הרבים עמוקה עשרה ורחבה שמנה וזרק לתוכה מחצלת – חייב, חילקה במחצלת – פטור. לאביי דפשיטא ליה דמחצלת מבטלא מחיצה – כל שכן הוליא דמבטלא מחיצה, לרבי יוחנן דמיבעיא ליה הוליא – מחצלת פשיטא דלא מבטלא מחיצתא¹⁸.

(ק ע"א)

הן אביי והן רבה סוברים בגמרות אלו כי אדם המניח חפץ משנה בכך את מעמד המקום והופך אותו מרשות אחת לרשות אחרת. אדם כזה פטור על ההנחה, מכיוון שבתודעת האדם כדי להתחייב צריך לעשות מעשה שלם, ואם ברגע ההנחה חל שינוי משמעותי בעצם מעמד הרשות - המעשה אינו שלם. אביי ורבה מחדשים שגורם החיוב איננו האקט בלבד, אלא גם לשלימות מעמד הרשות לאורך כל זמן הפעולה יש חשיבות.

סיכום

ראינו כי גם בנוגע לרשויות הן אביי והן רבה סוברים שיש לתודעה האנושית כח לשנות את מעמד הרשויות ובכלל את מלאכת הוצאה. נקודות המחלוקת שלהם נובעות מראייה נקודתית על כל מקרה:

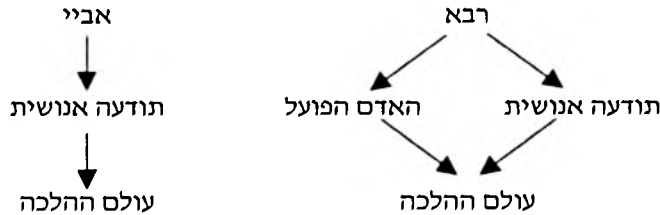
1. הסתכלות הרבים על מקום הרבים וייעודו - רבה מסתכל על המעשה ואביי על היכולת.
2. אביי מסתכל על מעמד האובייקט הנזרק ורבה על מקום ההנחה ביחס לאובייקט.
3. חשיבות מקום היוצר חציצה - אביי מצריך רשות ורבה מסתפק בדבר שיש לו רושם.

¹⁸ ישנו מקום לדון האם אביי ורבה חולקים או שרבה יודה לאביי בנוגע למחיצה, כלומר: האם דבריו של רבה בנויים על דברי רבי יוחנן או שדבריו הובאו לאחר דברי רבי יוחנן בגלל הקשר אסוציאטיבי גרידא.

ה. סיכום

ראינו כי מחלוקת אביי ורבא נעוצה במחלוקת בין רבותיהם רב נחמן (רבו של רבא) ורב יוסף (רבו של אביי), שהורחבה על ידי אביי ורבא איש איש לכיוונו הוא.

ראינו כי אביי ורבא חולקים בתפיסת האדם כמשפיע על ההלכה. רבא סובר שהאדם אינו מנותק מההלכה. יש סימביוזה בין האדם להלכה. האדם, הן האדם הפועל את הפעולה והן האדם כתודעה האנושית שלו, משפיע ומושפע מההלכה. אביי, לעומת זאת, סובר שלאדם הפרטי הפועל את הפעולה אין חלק בעולם ההלכה. אין לו את היכולת לשנות את עולם ההלכה. אולם גם עולם ההלכה אינו מנותק מהמציאות. הוא מושפע מהאדם, מהתודעה האנושית של האדם, ממה שמוגדר כנורמה¹⁹.

¹⁹ נקודה זו בה מסכימים אביי ורבא באה לידי ביטוי בדף ז ע"א: "אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא: לבינה זקופה ברשות הרבים וזרק וטח בפניה - חייב, על גבה - פטור. אביי ורבא **דאמרי תרוייהו**: והוא שגבוה שלשה, דלא דרסי לה רבים, אבל היזמי והיגי אף על גב דלא גביהי שלשה". גם אביי וגם רבא מסכימים במקרה זה, מכיוון שבתודעה האנושית מקום גבוה שלושה ומקום מלא קוצים אינם ניתנים לשימוש הציבור. הציבור אינו רואה בהם מקום שמיועד לציבור, ולכן מקומות אלו הינם מקום פטור.